

Куцак Г. М.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Національного університету «Києво-Могилянська академія»
<https://orcid.org/0000-0001-7901-2669>

РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК: СВІТЛАНА РОМАНЮК, ЛАРИСА КОЛІБАБА, ОЛЕКСАНДРА АНТОНІВ. УКРАЇНСЬКА МОВА В ДИПЛОМАТІЇ ТА ПОЛІТИЦІ. ВАРШАВА 2025. 189 С.

Серію навчальної літератури нового типу поповнено ще одним виданням. Світлана Романюк, Лариса Колібаба й Олександра Антонів створили підручник «Українська мова в дипломатії та політиці» для студентів, які вивчають українську мову як іноземну. Це не перша така праця авторок. Раніше вийшли друком навчальний посібник *Українська мова для іноземців. Модульний курс. Київ, 2012* (О. Антонів, Л. Паучок), підручники *Українська мова в бізнесі. Варшава, 2023* (С. Романюк, Л. Колібаба) та *Українська мова бізнесу. Будапешт, 2024* (С. Романюк, Л. Колібаба, О. Ковач)¹ та ін. У надскладний для України час – період російського вторгнення, коли до неї прикуто увагу міжнародних спільнот і коли дедалі частіше у світі обговорюють пов'язані з нею суспільно-політичні події, очевидною стала затребуваність українськомовних фахівців у європейському просторі, критично важливою – у дипломатичній сфері. Забезпечення якісного викладання української мови як іноземної ґрунтується на потужній сучасній науково-методичній базі, до якої впевнено можна віднести рецензовану працю.

Підручник має добре продуману структуру. Її становлять 12 тематичних блоків, увідповіднених з окресленими в передньому слові призначенням («для практичних занять з української мови професійного спілкування у сфері дипломатії та політики») і метою праці («щоб користувач мав змогу вдосконалити мовну компетенцію на основних мовних рівнях»).

Корпусом підручника є тексти як основа певного комунікативного зразка. Для опанування курсу запропоновано інавґраційні й агітаційні промови, дипломатичні документи (депутатське звернення, депутатський запит, дипломатичну ноту і под.), законодавчі документи (деякі статті Конституції України, закони України, зокрема про українську мову як державну; постанови та ін. тексти документів Верховної Ради України тощо), політичні програми і под. На ґрунті їх окреслюються фаховий і соціокультурний контексти української мови. Тематичні блоки охоплюють навчально-довідковий матеріал, підпорядкований удосконаленню навичок професійного спілкування на визначальних рівнях мови (лексичному, морфологічному й синтаксичному). Ретельно підготовані завдання спрямовано на послідовне формування у студентів відповідних професійних і мовнокомунікативних компетентностей.

Авторки застосували нешаблонний підхід до опанування курсу, представивши гібридне навчальне видання, укладене з огляду на нові виклики в суспільно-політичному світі й з урахуванням сучасних вимог до фахівців. Вправи різного типу інтегровано з навчальним і довідковим матеріалом. Робота з ними здебільшого передбачає застосування інтерактивних елементів – QR-кодів. Це вможливило залучення значного обсягу інформації, розміщеної в електронних джерелах, на вебсайтах. Підручник не обтяжено теорією. Її подано цікаво, переважно як тексти професійного спрямування для завдань, у яких наявна нова корисна для студентів інформація, або як проблемні запитання, що одночасно допомагають розширити словниковий запас студентів фаховими лексемами й удосконалити граматичні навички, а також спонукають до критичного мислення, напр.: «Прочитайте текст. Уставте пропущені слова з довідки» [вжито поняття **публічний виступ**, подано рекомендації щодо його підготування (с. 23), за матеріалами: Шевчук С., *Українська мова за професійним спрямуванням, Київ 2023*]; «Прочитайте цікаві факти про мистецтво красномовства. Подискутуйте про них» [(с. 34), за матеріалами: Ковальчук Л., *Риторика як мистецтво красномовства*]; «Прочитайте текст. Виділені слова перекладіть польською мовою» [визначено терміни **дипломат** і **дипломатія**, а також пов'язані з ними інші поняття (с. 37), за матеріалами: *Енциклопедія сучасної України*; схарактеризовано поняття **дипломатичні документи**, подано різновиди їх (с. 77), за матеріалами: Сагайдак О., *Дипломатичний протокол та етикет, Київ 2012*]; «Ознайомтеся з визначенням **дипломатичної ноти**. Уставте в нього з довідки пропущені слова» [(с. 77), за матеріалами: Нипорко Ю., *Нота дипломатична*]; «Ознайомтеся з **порадами, як успішно підготувати політичну промову**. Чи збігаються вони з описаною вище **методикою Монро?**» (с. 58); «Ознайомтеся з інформацією. Виділені слова перекладіть польською мовою» [описано поняття **депутатське звернення** та **депутатський запит** (с. 65), за матеріалами: *Пам'ятка щодо організації роботи із запитами та зверненнями народних депутатів України, а також зверненнями, запитам та запитаннями депутатів місцевих рад*]; «Поставте слова в дужках у правильній граматичній формі та перекладіть їх польською мовою» [запропоновано «**Правила розгляду депутатського звернення (запиту)**» (с. 72), за матеріалами: *Інститут політичної освіти*]; «Ознайомтеся з визначенням **закону і підзаконного нормативно-юридичного акта**. Перекладіть польською мовою» (с. 91); «Прочитайте інформацію про **найважливіші**

¹ Антонів О., Паучок Л. Українська мова для іноземців. Модульний курс : навч. Посібник. Київ : Фірма «ІНКОС», 2012. 268 с.; Романюк С., Колібаба Л. Українська мова в бізнесі : підручник для студентів. Рівень С2. Варшава, 2023. 208 с.; Романюк С., Колібаба Л., Ковач О. Українська мова бізнесу : підручник для студентів. Рівень С2. Будапешт, 2024. 232 с.

ознаки закону. Слова в дужках поставте у правильній граматичній формі та перекладіть їх польською мовою» (с. 92); «Ознайомтеся з **вимогами до текстів нормативно-правових актів.** Посаджайте початок і кінець речення. Відповідь запишіть у таблиці. Чи відповідають цим вимогам наведені зразки законів і постанов?» (с. 102); «Проаналізуйте словникову статтю **“Консульська установа”.** Прочитайте її, розшифрувавши скорочення» (с. 149) [за матеріалами: Репецький В. Консульська установа] тощо.

З огляду на специфікацію курсу авторки зосереджують увагу студентів на складних випадках уживання мовних одиниць в українській і польській мовах, пропонуючи перекласти тексти, сполучення термінів (с. 37, 65, 72, 91 тощо). Така робота одночасно оприявнює спорідненість української та польської мов і допомагає виявляти в них певні відмінні чи подібні лексичні й граматичні особливості. Вправ, пов'язаних з опануванням фахової лексики й фразеології, а також засобів лексико-фразеологічного корпусу дипломатичної мови, у підручнику чимало. Серед них – робота з розпізнавання мовних одиниць у відповідних контекстах, розмежування паронімів, визначення семантики лексем і фразем, добір відповідників тощо. Для вдосконалення граматичних навичок запропоновано завдання на визначення правильної форми слова, моделювання словосполучень і речень, вибір і створення органічних для української мови синтаксичних конструкцій і т. ін. Як зазначили авторки, «виняткової уваги в підручнику надано вправам на розвиток комунікативних умінь та навичок» (с. 7).

Багато завдань побудовано на аудіюванні, зокрема й прослуховуванні відеофайлів із виступами відомих українських політиків і діячів з інших країн, а також звичайних студентів, які балотувалися на посаду президента Студентського парламенту (с. 61). Слухання виступів із дальшим обговоренням чи відповідями на запитання розвивають уміння сприймати / розуміти зміст тексту загалом і його частин, формують навички декодування інформації, критичного її осмислення. Аудіювання із застосуванням відеоматеріалу підвищує продуктивність прослуховування тексту. У запропонованих виступах порушено важливі для України теми: *День Незалежності України* (с. 25), *День Соборності України* (с. 40), *Європейські горизонти для України* (с. 44) тощо. Завбачливо дібрані автентичні тексти не лише відтворюють живе українське мовлення, а й дають змогу іноземцям почути, що про Україну як державу та суспільство говорять самі українці.

У підручнику «наскрізно» подано рубрику *«Візьміть до уваги!»*, лінгвістичні коментарі й інші матеріали, що містять рекомендації, консультації, зауваги провідних мовознавців І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, О. Д. Пономарева щодо норм слововживання, правописних і граматичних норм української мови і под. (с. 32, 47, 60, 73, 81, 82, 95 тощо).

Підручник створено з дотриманням принципу системності, особистісно-розвивального навчання. Дослідницький характер деяких завдань спонукає студентів до самостійного розв'язання проблеми, об'єктивного аналізу наявних засобів

і способів моделювання сучасних дипломатичних і політичних текстів, стимулює до глибшого усвідомлення потрактувань фахової лексики, мовних явищ, пошуку оптимального послугування мовними одиницями різних рівнів у стандартних і нестандартних комунікативних ситуаціях, напр.: *«Спробуйте самостійно дати визначення передвиборчої програми, окреслити її мету, причини укладання, цільову аудиторію та основні питання, які вона має відображати»* (с. 125); *«Ознайомтеся з пріоритетними завданнями партії “Удар”.* Дослідіть, якою має бути структура передвиборчої програми політичної партії. Чи всі частини відображені в передвиборчій програмі партії “Удар”? Відповідь аргументуйте» (с. 128); *«Запропонуйте слово, що його також можна було б використати як основу для написання виборчої програми. Запишіть кілька прикладів виборчих гасел із цим словом»* (с. 127); *«Як ви розумієте слова британського дипломата Ернеста Сатоу: “Дипломатія – це насамперед інтелект і почуття такту на службі в зовнішньої політики”.* Свої міркування запишіть» (с. 162) і под.

Надзвичайно продуктивними для вдосконалення мовленнєвих навичок є завдання, що передбачають творчий підхід до їх виконання, напр.: *«Уявіть, що Ви балотуєтесь до Студентського парламенту університету. Спробуйте виголосити промову-експромт перед Вашими одногрупниками й переконати їх обрати саме Вас. Основні тези промови запишіть»* (с. 61) та ін. Авторки врізноманітнили завдання інтерактивними вправами – роботою в парах і групах, що підвищує залученість студентів до розв'язання порушеної проблеми й стимулює їхнє раціональне мислення, напр.: *«Попрацюйте у групах. За підручником Олександри Сагайдак “Дипломатичний протокол та етикет” ознайомтеся з інформацією про види дипломатичних прийомів»* (с. 174); *«Мовна гра “Постав запитання”: Прочитайте текст. Сформулюйте 5–7 запитань до нього і поставте одне з них будь-кому зі своїх одногрупників...»* (с. 175).

Джерельна база підручника надійна. Практичний матеріал, навчальні тексти та мовознавчу інформацію належно паспортизовано й укладено так, щоб із ними зручно було працювати як під керівництвом викладача, так і самостійно. Для кращого запам'ятовування навчального матеріалу авторки пропонують створювати різноманітні зорові опори – ментальні карти, а кожну тему завершувати нотатками. Привабливе оформлення підручника та яскраві ілюстрації додатково мотивуватимуть студентів до продуктивної роботи з ним.

Відзначимо актуальність рецензованої праці, новаторський характер у підході до створення таких праць. Попри окреслене в передньому слові призначення підручника (*«адресуємо передусім студентам, що вивчають українську мову як іноземну»*) запропоновані завдання з автентичними текстами можуть добре прислужитися також українським студентам, які вивчають мову за відповідним професійним спрямуванням.

Сподіваємося, що авторки продовжать успішно розпочату справу в цій серії праць, створивши підручники й для студентів, які вдосконалюють свою українську мову чи лише опановують її в іншій професії.